

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

BÙI THỊ TÍNH

**MẠNG LƯỚI CHỢ NÔNG THÔN
Ở QUẢNG YÊN TRƯỚC NĂM 1945**

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

THÁI NGUYÊN - 2019

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

BÙI THỊ TÍNH

**MẠNG LƯỚI CHỢ NÔNG THÔN
Ở QUẢNG YÊN TRƯỚC NĂM 1945**

**Ngành: Lịch sử Việt Nam
Mã số: 8.22.90.13**

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS Đàm Thị Uyên

THÁI NGUYÊN - 2019

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi dưới sự hướng dẫn của PGS.TS Đàm Thị Uyên. Tư liệu trong luận văn này là trung thực và có nguồn gốc, xuất xứ rõ ràng. Các kết quả nghiên cứu chưa được ai công bố trong bất cứ công trình khoa học nào.

Thái Nguyên, tháng 10 năm 2019

Tác giả

Bùi Thị Tính

LỜI CẢM ƠN

Luận văn này được hoàn thành với sự giúp đỡ của nhiều cơ quan, tập thể và cá nhân. Trước hết tôi xin gửi lời cảm ơn tới Trung tâm học liệu - Đại học Thái Nguyên; Thư viện Quốc Gia Hà Nội, Thư viện tỉnh Quảng Ninh cùng với bà con nhân dân các huyện Hoàn Bồ, Ba Chẽ, Tiên Yên, Bình Liêu, Đầm Hà, Hải Hà, thị xã Quảng Yên đã giúp đỡ tôi trong quá trình khảo sát thực tế và khai thác tư liệu.

Đặc biệt, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới cô giáo hướng dẫn PGS.TS Đàm Thị Uyên đã chỉ bảo tận tình, động viên, khích lệ tôi trong suốt thời gian học tập và hoàn thành luận văn.

Tôi cũng xin trân trọng cảm ơn tới Ban Giám hiệu, các thầy cô giáo trường THPT Chuyên Hạ Long, thành phố Hạ Long, tỉnh Quảng Ninh, các thầy cô trong khoa Lịch sử trường Đại học Sư phạm, Đại học Thái Nguyên đã tạo điều kiện về mọi mặt để tôi yên tâm học tập.

Cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn tới bạn bè và người thân đã luôn động viên, chia sẻ tạo điều kiện tốt nhất cho tôi trong suốt thời gian học tập và thực hiện luận văn.

Thái Nguyên, tháng 10 năm 2019

Tác giả

Bùi Thị Tính

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn	ii
Mục lục	iii
Danh mục các chữ viết tắt	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	2
3. Mục đích, đối tượng, nhiệm vụ và phạm vi nghiên cứu.....	4
4. Nguồn tư liệu và phương pháp nghiên cứu	5
5. Đóng góp của đề tài	6
6. Cấu trúc của luận văn	7
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ QUẢNG YÊN	11
1.1. Vị trí địa lý và điều kiện tự nhiên.....	11
1.1.1. Vị trí địa lý.....	11
1.1.2. Điều kiện tự nhiên	13
1.2. Khái quát lịch sử hành chính tỉnh Quảng Yên trước năm 1945.....	22
1.3. Các thành phần dân tộc.....	27
1.4. Tình hình kinh tế - xã hội	30
Tiểu kết chương 1	35
Chương 2: CHỢ NÔNG THÔN Ở QUẢNG YÊN TRƯỚC NĂM 1945	36
2.1. Những quan niệm về chợ và chợ nông thôn.....	36
2.1.1. Chợ.....	36
2.1.2. Chợ nông thôn	38
2.2. Mạng lưới chợ.....	40
2.3. Địa điểm và thời gian họp chợ	50
2.4. Hoạt động mua bán ở chợ.....	51

2.4.1. Thành phần mua bán.....	51
2.4.2. Phương thức mua bán.....	53
2.4.3. Các loại hàng hóa trao đổi ở chợ.....	55
Tiểu kết chương 2	63
Chương 3: VAI TRÒ CỦA MẠNG LƯỚI CHỢ NÔNG THÔN ĐỐI VỚI KINH TẾ, XÃ HỘI VÀ VĂN HÓA QUẢNG YÊN.....	64
3.1. Đối với kinh tế, xã hội	64
3.1.1. Thúc đẩy quá trình lưu thông hàng hóa.....	64
3.1.2. Củng cố mối liên hệ giữa các tộc người.....	66
3.2. Đối với văn hóa	68
3.2.1. Chợ đáp ứng nhu cầu giao tiếp, cập nhật thông tin và giải trí của người đi chợ.....	68
3.2.2. Chợ - nơi thể hiện bản sắc văn hóa riêng của mỗi tộc người	69
3.2.3. Chợ - nơi văn hóa ẩm thực được thể hiện	71
3.2.4. Các hình thức sinh hoạt văn hóa ở chợ.....	73
3.2.5. Chợ nơi tuyên truyền, giác ngộ quần chúng.....	78
3.3. Những hạn chế trong hoạt động của mạng lưới chợ nông thôn	79
Tiểu kết chương 3	84
KẾT LUẬN.....	85
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	87
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

STT	Chữ viết tắt	Chữ viết đầy đủ
1	CTQG	Chính trị Quốc gia
2	ĐHSP	Đại học sư phạm
3	ĐHQG	Đại học Quốc Gia
4	ĐHKHXH&NV	Đại học Khoa Học Xã Hội và Nhân Văn
5	GS	Giáo sư
6	KHXH	Khoa học xã hội
7	Nxb	Nhà xuất bản
8	T.T	Thị trấn
9	VHTT	Văn hóa thông tin

DANH MỤC BẢNG

Bảng 2.1. Mạng lưới chợ nông thôn ở Quảng Yên trước năm 1945.....	47
---	----

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Chợ ra đời từ rất sớm trong lịch sử nhân loại, khi mà con người đã sản xuất được hàng hóa nhiều hơn nhu cầu của họ, nên phải mang nó đi trao đổi với người khác để lấy một loại hàng hóa nào đó. Thuở ban đầu, chợ chủ yếu là nơi để mọi người trao đổi sản phẩm dư thừa với nhau, dựa trên một thước đo là sự thỏa thuận của hai bên. Về sau cùng với sự ra đời của tiền tệ thì chợ không chỉ là nơi trao đổi mà diễn ra việc mua và bán hàng hóa - một bên là những người có sản phẩm sẽ đem ra để bán, còn một bên là khách hàng dùng tiền để mua các sản phẩm cần thiết cho mình hoặc các sản phẩm để đem bán lại.

Đối với người Việt Nam, chợ đã trở thành một nơi sinh hoạt không thể thiếu trong đời sống cộng đồng. Vì vậy, ở đâu có con người, ở đó có chợ: chợ đồng bằng, chợ miền núi, chợ nông thôn, chợ thành thị. Chợ ra đời góp phần phá vỡ nền kinh tế tự cấp, tự túc, đồng thời là cầu nối, nơi gặp gỡ văn hóa giữa các vùng miền, địa phương.

Quảng Yên là một vùng đất cổ, tài nguyên thiên nhiên phong phú, trước hết là tài nguyên rừng và biển, lại ở vị trí thuận lợi cho việc giao lưu Bắc - Nam nên từ lâu đã có con người đến đây để cư trú vì vậy, chợ sớm xuất hiện với hình thái là chợ nông thôn. Cũng giống như các khu vực khác ở Quảng Yên *“Chợ không chỉ là nơi trao đổi vật phẩm, hàng hóa mà còn là nơi tiếp xúc xã hội, nơi thông đạt tin tức nhạy bén”, “Chợ góp phần truyền bá văn hóa, gieo rắc những cái mới trong cuộc sống và giúp tầm mắt người nông dân trong xã hội phong kiến vượt ra khỏi lũy tre xanh bao bọc, xóm làng chật hẹp về nhiều mặt, hướng tới những không gian khoáng đại hơn”* [28; tr.50].

Đến nay việc nghiên cứu một cách có hệ thống, toàn diện, khoa học, cụ thể về các loại hình chợ Quảng Yên trước năm 1945 vẫn chưa được thực hiện.

Với những lý do trên, chúng tôi chọn đề tài *“Mạng lưới chợ nông thôn ở Quảng Yên trước năm 1945”* làm đề tài luận văn thạc sĩ với mong muốn khôi

phục một cách có hệ thống, khoa học, chân thực các hoạt động trao đổi, mua bán, sinh hoạt văn hóa tinh thần của cư dân trong các chợ nông thôn ở Quảng Yên trong giai đoạn trước năm 1945.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Đề tài về chợ và mạng lưới chợ nông thôn ở Việt Nam đã được một số tác giả phản ánh trong một số bài viết, công trình nghiên cứu:

Nguyễn Đức Nghinh là một trong số những người viết khá nhiều về chợ làng. Ông đã có một số bài đăng trên Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử như “Chợ chùa ở thế kỷ XVII” (1979) [27], “Chợ làng trước Cách mạng Tháng Tám” (1981) [30]; “Mấy phác thảo về chợ làng (Qua những tài liệu các thế kỉ XVII, XVIII)” đăng trên Tạp chí Nghiên cứu lịch sử số 5 - 1980 [28]. Các bài viết đã cung cấp tư liệu quan trọng cho việc nghiên cứu về hoạt động của các chợ làng và vai trò của nó trong sự phát triển kinh tế - xã hội, văn hóa ở nông thôn Việt Nam thời kì quân chủ. Trong bài *Mấy phác thảo về chợ làng (Qua những tài liệu các thế kỉ XVII, XVIII)*, tác giả đã đưa ra các hình loại chợ ở nông thôn, từ chợ của một làng, của nhiều làng, đến chợ của một vùng mang danh chợ huyện [28; tr.51]. Bên cạnh đó, một số nội dung quan trọng khác trong bài rất có giá trị tham khảo cho tác giả luận văn như: Hoạt động của chợ làng trong những ngày họp chợ, phiên chợ; Quyền sở hữu chợ làng; Tổ chức quản lý chợ làng [28; tr.53-59]. Bài viết “Chợ làng, một nhân tố củng cố mối quan hệ dân tộc” đăng trên Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử số 5 năm 1981 [29], của Nguyễn Đức Nghinh đã khái quát mối quan hệ trong làng xã qua văn hoá “chợ”, đồng thời làm rõ mối quan hệ cộng đồng mang đậm tình làng nghĩa xóm, một nét đẹp trong văn hoá truyền thống của dân tộc Việt Nam. Ngoài ra, qua tư liệu văn bia các tác giả đã chỉ ra sự phát triển của chợ làng không những ở vùng đồng bằng mà còn ở các vùng trung du và miền núi như chợ huyện ở châu Sơn Dương, tỉnh Tuyên Quang vào đầu thế kỉ XVIII. Đây là một chợ của nhiều làng xã, do quan viên các xã Gia Nông, Chân Cương, Phú Nhiêu, Đặng Nhiêu, Kế Trung, Lương Viên, Lương Phao, Cẩm Hoa, Thạch Quân thuộc hai tổng Lương Viên và Gia Nông đứng ra thành lập [27; tr.27].